

Образователно помагало за обучение по интернет безопасност

Българска национална
асоциация на потребителите



Въведение

Това учебно помагало е разработено в рамките на проекта “Пилотно прилагане на мерки за интернет безопасност на децата, насочени към родителите и учители”, финансиран от програмата Сократ на Европейската Комисия.

Целите на проекта са повишаване на образоваността сред възрастните с цел ефективна защита на децата от евентуални вредни ефекти и опасности в интернет; развитие на общи образователни модули за възрастни, които се занимават с преподавателска дейност; задълбочаване на нивото на експертност на служителите на партниращите организации и на техния институционален капацитет за информиране и образование на родители, учители и представители на медиите; увеличаване на капацитета на учителите да предпазят децата от злоупотребите в интернет; свободен достъп до образователен уеб сайт с релевантна информация (уеб сайтът може да се отвори от следния линк www.onlinechildprotection.org); разработ-

ване на образователни материали за родители и учители.

Българската Национална Асоциация на Потребителите е координатор на проекта. Участващите организации са Националната конфедерация на потребителите от Литва, Асоциацията на полските потребители, Асоциацията на организацията на потребителите в Словакия и Асоциацията за защита на потребителите в Чехия.

Целта на това помагало е превенция на възможностите за злоупотреби с децата в интернет чрез увеличаване на капацитета на обучаващите. Може да се използва при организирането на обучения за родители, учители, психолози и като цяло хора, които се интересуват от тези въпроси. Такива извънучилищни образователни курсове може да бъдат организирани от неправителствени организации, местните власти, читалища и училища. Помагалото може да се използва онлайн за самоподготовка или самообучение.

Тема 1

Как да разпознаем кога детето е жертва на интернет?

Въпроси:

1. Кое от изброеното е признак, че детето се подлага на интернет рискове?
 - A) детето се оплаква от парене на очите
 - B) детето прекарва повече от 1-1,5 часа на ден в интернет
 - B) детето страда от гръбначно изкривяване
2. Коя е най-предпочитаната възраст на онлайн сексуалните престъпници?
 - A) 12-15 години
 - B) 8-10 години
 - B) 16-18 години
3. Кои категории деца са най-малко податливи на интернет рискове?
 - A) обгрижвани и наивни
 - B) провокативни и бунтарски
 - B) умерени
4. Коя е най-използваната форма за комуникация от интернет престъпниците?
 - A) ел. поща
 - B) сайтове за запознанства
 - B) чатовете

Дискусия:

Обсъдете ролята и функциите на учителя, психолога и родителя по отделно за намаляването на прекомерната употреба на интернет от децата.

Упражнение :

Подредете по степен на риск следните признания:

- на детето му липсват приятели
 - детето прекарва повече от 1,5 часа дневно в интернет
 - детето крие какво точно прави в интернет
 - детето напоследък се е отдръпнало от старите си приятели
- Посочете причините за избора си.

Разрешаване на казус:

Как бихте постъпили, ако у вас пристигне пратка (подарък) до вашето дете от неизвестен за вас изпращач и детето не желаете да ви я покаже или да сподели от кого е тя.

Тема 2

Компютърни и интернет технологии

Въпроси:

1. Какво е мултимедийна информация?

- А) информация включваща текст и много картички
- Б) информация включваща текст, графични изображения, видеоклипове, звукозапис и анимация
- В) това са уебстраниците в интернет

2. Каква е разликата между уебсайт и уеб браузер?

- А) страниците на уеб сайта се откроят и разглеждат чрез уеббраузер
- Б) няма разлика
- В) уебсайтовете са линкове в уеббраузера

3. Какво е общото между ICR, ICQ, MSN Messenger, Skype и Yahoo Messenger?

- А) услуги в интернет, които предлагат възможност за общуване в реално време с хора от цял свят
- Б) електронни пощи
- В) сървъри

4. Кои са основните преимущества на интернет телефония?

- А) може да се използва за разговори на големи разстояния
- Б) напълно бесплатно е
- В) цената може да бъде сведена само до разходите към местния интернет доставчик

Дискусия:

Считате ли, че е етично да следите и проверявате кореспонденцията на вашето дете по интернет с цел по-голяма сигурност или мислите, че трябва да му имате доверие?

Упражнения:

1. Влезте в интернет за 20 минути и направете списък на интернет търсачки.

2. Използвайки интернет търсачка направете списък на интернет блогове на тема интернет безопасност за деца.

Разрешаване на казус:

Вашето дете ви се оплаква, че непознат праща хипервръзка към сайт, на който вашата антивирусна програма реагира с предупреждение. Как процедурате?

Тема 3

Интернет генериирани рискове

Въпроси:

1. Информацията в интернет:
- A) е огромна по количество и не цялата е подходяща за вашето дете
 - B) е толкова опасна, че трябва абсолютно да забраните на детето си да използва интернет
 - B) е неподходяща и напълно неполезна за детето ви

2. Опасно ли е ако детето ви попълва лична информация в интернет?

- A) Да, защото не се знае по какъв начин може да бъде използвана
- B) Да, защото детето може да не знае точно каква лична информация да попълва
- B) Не

3. Какво е “кибер тормоз”?

- A) опит за пренасяне на виртуалното “приятелство” в истинския живот
- B) задръстване на пощата ви със спам
- B) досаждане чрез електронни писма, стаи за разговор, форуми и специално за целта създадени интернет страници

4. Интернет генерираните рискове:

- A) не могат да бъдат преодолени и децата трябва да използват интернет само под родителски контрол
- B) могат да бъдат значително намалени чрез развитие у децата на критично мислене и отговорно отношение
- B) са толкова много и толкова опасни,

че на децата трябва да се забрани да използват интернет

Дискусия:

Разкажете истински случай от лично опит или опита на ваши познати свързани с интернет рискове.

Упражнение:

Направете списък с интернет рискове, подрете ги по степен на заплаха и посочете аргументи за избора си.

Разрешаване на казус:

Детето ви е получило и-мейл, в който му се съобщава, че печели от лотария 1 миллион евро и е нужно да се свърже с отдел за печалби за да даде лична информация и да заплати чрез кредитна карта административна такса в размер на 200 евро. То е дало данните от кредитната карта на родителите си. Детето разказва какво е направило на родителите си. Моля, разделете се на групи и обсъдете казуса.

Тема 4

Специфични рискове според възрастта - до 7 години; 7-10 години; 11-15 години; 16-18 години

Въпроси:

1. Децата до 7 години:

- A) са възрастовата група, която е най-много заплашена от онлайн "сексуални хищници"
- B) са твърде малки и не проявяват интерес към интернет
- B) за тях не е препоръчително да посещават интернет без надзор, защото не могат да четат и преди да са видели картичка или снимка от сайт, не могат да преценят коя информация е подходяща и коя не

2. Рискът от онлайн "хищници" при възрастовата група 7-10 години не е толкова висок, защото:

- A) децата до 10 години често са при дружавани от възрастни когато са навън, а онлайн педофилите знаят това
- B) децата на тази възраст не могат да четат и пишат много добре
- B) децата в тази възрастова група все още не се интересуват толкова от интернет

3. Педофилите се целят в следните категории деца:

- A) само в наивни деца, които вярват на всяка дума
- B) само в деца, които са склонни да поемат рискове
- B) както в самостоятелни и наивни деца, така и в деца склонни да

поемат рискове в търсена на своята независимост и зрелост

4. Децата във възрастовата група 16-18 години:

- A) са достатъчно пораснали и няма опасност да предоставят лична или банкова информация
- B) са най-податливи на риск от предаване на финансова информация и на рискове от интернет страници, които пропагандират расизъм или анорексия
- B) са по-застрашени от сексуални престъпления отколкото децата във възрастовата група 11-15 години

Дискусия:

Обсъдете специфичните отговорности на родителите и учителите за предпазване на децата от интернет рискове за всяка възрастова група.

Упражнение:

Напишете за всяка възрастова група с какво интернет може да бъде полезен.

Разрешаване на казус:

Ако имате две деца едното на 5 години, а другото на 17 години, обсъдете дали бихте оставили по-голямото да контролира по-малкото при работата му с интернет.

Тема 5

Педофилия

Въпроси:

1. Педофилията е:

- А) психическо разстройство
- Б) пръвързаност към децата
- В) мода, породена и разпространена чрез интернет

2. Кои деца са по-уязвими?

- А) отличници, с добри успехи в спорта и с грижовни родители
- Б) децата - аутсайдери, с проблемни семейства, емоционално нестабилини
- В) деца с много приятели, деца, които излизат често и които пушат

3. Каква е целта на педофилите?

- А) да помогне да детето в училище
- Б) да се свърже с родителите
- В) контакт с детето

4. Как трябва да реагирате ако имате съмнения, че педофил е осъществил контакт с детето ви?

- А) да поговорите сериозно и разяснете проблема
- Б) да му забраните да използва интернет
- В) да му се скарате

Дискусия:

По кои страни черти на поведение може детето да разпознае педофил в чат стая?

Насоки на дискусията

- езикът, с който си служи
- поведение, което рязко се различава от поведението на групата
- намеренията
- опит за предразполагане на детето за споделяне на лична информация

Упражнение:

Направете списък на рискови ситуации, при които детето може да попадне на педофил в интернет?

Разрешаване на казус:

Детето се оплаква, че има много агресивен чат партньор, който не познава и който се държи странно. Детето усеща, че нещо не е наред. Ако се установи, че чат-партньорът е педофил, как бихте процедирали?

Тема 6

Вируси, спайуер, адуер

Въпроси:

1. Компютърните вируси могат да се предават:
 - A) чрез електронна поща или чрез качване на заразен файл
 - B) чрез спайуер, който нарушава нормалното функциониране на компютъра
 - B) чрез посещаване на уеб страници
2. Спайуерът е най-вече опасен заради това че:
 - A) отваря прозорци и връзки, които не сте пожелавали и не искате да бъдат отваряни
 - B) нарушава нормалното функциониране на компютъра
 - B) наблюдава какво печатате на клавиатурата и изпраща данни за кредитната ви карта
3. Адуерът също толкова опасен ли е като компютърния вирус?
 - A) Адуерът, за разлика от вируса, не вреди на системата.
 - B) Адуерът и вирусите са еднакво безопасни, но адуерът е много по досаден.
 - B) Адуерът и вирусите са еднакво опасни.
4. Най-добрата антивирусна програма е тази, която:
 - A) е много скъпа
 - B) е одобрена от правителството или от дръжавата

В) се обновява много често

Дискусия:

Обсъждане и изброяване на конкретни заплахи за компютъра ви, които може да предизвика едни интернет вирус.

Упражнение:

Потърсете в интернет бесплатни антивирусни или антиспайуер програми.

Разрешаване на казус:

При включване на компютърната система се визуализира малък диалогов прозорец, който ви предупреждава за инфициране с вирус. Не сте инсталирали антивирусна програма, която да дава такива предупреждения. Когато кликнете на предупредението, в браузера ви се зарежда непознат сайт. Можете ли да предположите какво се е случило?

Тема 7

Измами с кредитни карти

Въпроси:

1. Кое от изброените създава риск за неправомерно използване на кредитната карта?
 - A) ако си запазил данните от кредитната карта на компютъра
 - B) при честа подмяна на кредитната карта от банката
 - B) при пазаруване онлайн на скъпи продукти
2. Предоставянето на данните от кредитната карта на детето ви би могла да създаде следните рискове:
 - A) детето ще похарчи много пари за ненужни неща
 - B) кражба на самоличност
 - B) банката може да ви санкционира
3. Твърдението “кредитната карта е единственият начин за плащане при онлайн покупки” е:
 - A) вярно
 - B) невярно
4. CVC кодът е:
 - A) 3-цифрен код нужен за разплащане чрез интернет
 - B) лична клиентска парола за използване на кредитна карта
 - B) код на банката издадел на картата

Дискусия:

1. Обсъдете предимствата и недостатъците на кредитните карти във връзка с ползването им в интернет.
2. Давайки данните от кредитна карта на детето какво бихте му обяснили?

Упражнение:

Направете списък от най-близки до вас хора, на които бихте предоставили данните от личната си карта, обосновете избора си.

Разрешаване на казус:

Кредитната ви карта е била използвана. Установявате, че детето ви е дало нейните данни на приятел, който ги е използвал и е похарчил солидна сума пари. Как бихте реагирали?

Тема 8

Фишинг, троянски кон, СПАМ

Въпроси:

1. Фишингът е измама която се извършва чрез:
 - A) попълване на данни в интернет страници с много сходен на банките интерфейс и адрес
 - B) изпращането на и-майли с вирус, който се активизира след отварянето на и-майла
 - C) спайуер, който наблюдава дейностите, които потребителя извършва и проследява данните за кредитната карта
2. Когато получите и-майл с прикачен файл от неизвестен източник:
 - A) отварята и-майла и прикачения файл
 - B) никога не отваряте файлове с разширение .zip или .rar ако не знаете от кого са и какво съдържат
 - C) използвате анти-фишинк софтуер и файъруол и можете да отваряте всякакви майли, които получавате без да се претенявате
3. Кое от посочените твърдения за троянския кон е вярно:
 - A) съвременните противоворусни програми без проблемно разпознават и улавят троянски коне
 - B) съвременните противоворусни програми без проблемно обезвреждат троянски коне
 - C) съществуват троянски коне, които не могат да се забележат от про-

тивовирусната програма

4. Какво е СПАМ:

- A) съобщения с реклами и друго нежелано съдържание изпращани на електронната поща
- B) начин за блокиране на определени адреси, от които се изпращат съобщения
- C) блокиране на писма, които съдържат реклама или друго нежелано съдържание

Дискусия:

Помислете за непожеланите реклами съобщения и обсъдете средства и начини за ограничаване на спама.

Упражнение:

1. Моля, избройте начините, чрез които може да се предпазите от спам.
2. Опишете признания, че компютърът ви може да е жертва на троянски кон.

Разрешаване на казус:

От училището на детето ви ви позвъняват, че компютърът който е ползвало е заразен от троянски кон. Как ще постъпите в тази ситуация?

Тема 9

Дайлъри

Въпроси :

1. Какво е дайлър?

- A) програми като ICQ, ICQ, MSN Messenger и Skype, чрез които може да си говорите с хора от цял свят
- B) програми, които се свързват с импулсни телефони без знанието на потребителя
- B) програма, чрез която имате достъп до сайтове със специално съдържание, като например безплатен софтуер или mp3

2. Коя от следните форми на свързване към интернет е уязвима от дайлър рискове?

- A) ADSL връзка
- B) кабелен интернет Broadband connection
- B) телефон/модем връзка

3. Кой е по-уязвим от попадане на дайлъри при ползване на компютър?

- A) родителят
- B) детето
- B) и двамата

4. Една дайлър-програма може да донесе месечни финансови загуби в размер на :

- A) над 200 евро (switch to your national currency)
- B) до 100 евро
- B) до 200 евро

Дискусия:

Обсъдете към кои институции може да се обърнете за помощ, ако сте засегнати от дайлър програма.

Упражнение:

1. Моля, избройте начини, чрез които може да заразите компютъра си с дайлъри.

2. Моля, посочете няколко програми, чрез които може да се предпазите от нежелани дайлъри.

Разрешаване на казус:

В телефонната ви сметка имате разговори с Филипините или с Панама. Каква може да е причината за тези разговори и как бихте процедирали?

Тема 10

Интернет тормоз (cyber-bullying, online bullying)

Въпроси:

1. Какво е Flame:

- A) така се нарича провокаторът, който си набелязва жертва за да осъществява върху нея интернет тормоз
- B) форуми, чрез които се осъществява интернет тормоз
- B) провокиращо съобщение с цел негативна реакция от участниците във форума

2. Интернет тормозът:

- A) не е толкова опасен, защото провокаторът не познава лично мишена си и не става въпрос за физическо насилие
- B) може да стане много опасен, защото провокаторът и жертвата може лично да се срещнат
- B) е постоянно изпращане на спам на пощата ви

3. Какво е майл клиент:

- A) програма, която позволява получаване на писма само от хора включени в списък с контакти
- B) програма, чрез която натрапникът може постоянно да изпраща електронни писма и съобщения от различни адреси
- B) интернет форуми, в които има много тролове, които публикуват провокиращи съобщения

4. Когато детето ви покаже провокиращи и-мейли от натрапник:

- A) веднага трябва да ги изтриете
- B) препоръчително е да ги запазите като доказателство при по-нататъшни действия
- B) забранявате на детето си да ползва интернет и да чете и-майлите си

Дискусия:

Избройте начините за интернет тормоз. Кои от тях ви се струват най-фрапиращи и защо?

Упражнение:

Какво е нужно да направите за да предпазите детето си от интернет тормоз?

Разрешаване на казус:

В интернет форум се публикува шокиращо съобщение по ваш адрес, на което повечето потребители отговарят емоционално. Вие как реагирате?

Тема 11

Вредни идейни въздействия: анорексия, неонацизъм, обезобразяване и модифициране на тялото

Въпроси:

1. Анорексията е:

- A) липса на апетит
- B) психическо разстройство
- B) начална степен на затълстване

2. Какъв е подходът използван от неонацистките уеб сайтове за заблуда на децата?

- A) интересни картички
- B) задълбочено разясняване на политически възгледи
- B) представянето на няколко заблуждаващи твърдения сред множество верни факти

3. Какви са рисковете в интернет свързани с модифициране на тялото?

- A) наличието на информация как лесно да бъде направено от непрофесионалисти
- B) сприятеляване с неподходящи хора
- B) информирането за този феномен

4. Кое от посочените не е модифициране на тялото?

- A) пиърсинг
- B) културизъм
- B) вегетарианството

Дискусия:

Опитайте се да отговорите на въпроса дали анорексията и въобще девиантното поведение се корени в семейството. Смятате ли, че в основата на анорексия/булимия стоят само външни фактори?

Упражнение:

Избройте опасни начини за модифициране на тялото, за които детето може да намери информация в интернет за начина за тяхното извършване.

Разрешаване на казус:

Детето ви ви информира за новата си идея хирургически само да имплантира магнит в показалеца си. Как бихте му обяснили, че не трябва да го прави по този начин?

Тема 12

Филтриращ софтуер

Въпроси:

1. Какви са функциите на филтриращия софтуер?

- A) намалява риска от вируси
- B) филтрира опасни и неподходящи за деца сайтове
- B) търскачки

2. google.com и altavista.com са:

- A) страници, които предлагат информация предназначена за деца
- B) търсачки, които могат да филтрират резултатите от търсенето за неподходящо съдържание
- B) интернет страници с неподходящо за деца съдържание

3. Alexa е:

- A) търсачка, която по принцип филтрира резултатите от дадено търсене за неподходящо съдържание
- B) програма, която предлага подходящи за разглеждане от деца сайтове
- B) дава информация за сайтове чрез появяване на допълнително изскачаща, в отделен прозорец, меню

4. Програмите Cyber Snoop, Bess и CYBERSitter:

- A) създават архиви за по-късна проверка, които съдържат информация за опитите за отваряне на страници и отвореното съдържание
- B) програми, които са механизми за изпращане на предупредителни

съобщения, че съдържанието на страницата не се препоръчва за деца
B) програми, които блокират достъпа до определени предварително зададени страници

Дискусия:

1. Какви според вас трябва да бъдат критериите за атестиране съдържанието в интернет?
2. Считате ли, че е приемливо детето ви да има свой собствен компютър с интернет в стаята си?

Упражнение:

Ползвайки google.com (на английски) потърсете думата sex, кликнете на images, разгледайте снимките. Считате ли, че тези снимки са неподходящи за деца? След това, кликнете върху линка Moderate SafeSearch is on, отидете в полето SafeSearch Filtering и отметнете Do not filter my search results, натиснете Save Preferences. Разгледайте снимките. По този начин се убедихте на практика колко е важно филтрирането на интернет съдържание за деца.

Разрешаване на казус:

Винаги когато детето ви работи на компютър в собствената си стая и вие влезете, то веднага затваря сайтовете, които разглежда. Как бихте реагирали?

Тема 13

Институции

Въпроси:

1. Когато има непосредствена заплаха за живота и здравето на детето ви, трябва да е обърнете към?
 - А) Министерство на вътрешните работи
 - Б) Държавна агенция за защита на детето
 - В) асоциации за защита на детето

2. Според вас как се подава жалба до институция за закрила да детето?
 - А) писмено
 - Б) устно на място
 - В) по телефона

3. Коя институция е най-пряко ангажирана с безопасността на децата в интернет:
 - А) неправителствени организации
 - Б) училището
 - В) държавните органи

4. Интернет-клубовете е редно да ограничават достъпа до опасни интернет страници:
 - А) да
 - Б) по тяхно усмотрение
 - В) не

Дискусия:

С какво смятате, че трябва да се подобри работата на държавните институции във връзка с рисковете за децата в интернет?

Упражнение:

Посочете институции или организации, които биха могли да ви помогнат във връзка с интернет генерираните рискове за деца.

Разрешаване на казус:

Детето ви си пише или чати с човек, който е в друга държава-членка на Европейския съюз и който се оказва педофил. Как бихте процедирали като се има предвид почти унифицираното законодателство в Европейския съюз и наличието на клонове на международни неправителствени организации в различните страни-членки?

Отговори

Тема 1

Отговори: 1-Б, 2-А, 3-В ,4-А

Тема 2

Отговори: 1-Б, 2-А, 3-А, 4-Б

Тема 3

Отговори: 1-А, 2-А, 3-В, 4-Б

Тема 4

Отговори: 1-В, 2-А, 3-В, 4-Б

Тема 5

Отговори: 1-А, 2-Б, 3-В, 4-А

Тема 6

Отговори: 1-А, 2-В, 3-А, 4-В

Тема 7

Отговори: 1-А, 2-Б, 3-Б, 4-А

Тема 8

Отговори: 1-А, 2-Б, 3-В, 4-А

Тема 9

Отговори: 1-Б, 2-В, 3-В, 4-А

Тема 10

Отговори: 1-В, 2-Б, 3-А, 4-Б

Тема 11

Отговори: 1-Б, 2-В, 3-А, 4-В

Тема 12

Отговори: 1-Б, 2-Б, 3-В, 4-А

Тема 13

Отговори: 1-А, 2- А, 3-Б, 4-А